

STYRDOKUMENT I BOTKYRKA KOMMUN

Riktlinje för hantering av pågående dödligt våld

Strategi
Program
Plan
Policy
Riktlinjer
Regler

Diarienummer: KS/2022:00050

Dokumentet är beslutat av: Kommunstyrelsen

Dokumentet beslutades den: 7 juni 2022

Dokumentet gäller för: Samtliga nämnder och förvaltningar

Dokumentet gäller till den: Tills vidare

BOTKYRKA
KOMMUN

Dokumentansvarig är: Kommunstyrelsen

För revidering av dokumentet ansvarar: Avdelningen för trygghet och säkerhet

För uppföljning av dokumentet ansvarar: Avdelningen för trygghet och säkerhet

Relaterade dokument: Säkerhetspolicy KS/2007:364, Riktlinje för central krisledning KS/2018:764, Riktlinje för systematiskt brandskyddsarbete KS/2020:00386

Innehållsförteckning

Riktlinje för hantering av pågående dödligt våld	4
Inledning	4
Bakgrund.....	4
Omfattning	5
Vad betyder PDV?.....	5
Förebyggande och förberedande åtgärder	5
Gemensam målbild.....	5
Övning och mental förberedelse	6
Att skapa sig mental förberedelse och mental erfarenhet	6
Underlätta polisens insats	6
Fånga signaler löpande.....	7
Skapa en lägesbild	7
Direkta åtgärder vid en PDV-händelse	8
Organisering	8
Riktlinjer, rutiner och checklistor	9
Skede före: Identifierade åtgärder att planera och genomföra i förebyggande syfte.....	9
Skede under: Skapa rutiner för arbetet under en PDV-händelse.....	10
Skede efter: Skapa uthållighet och utvärdera efter en händelse	10
Bilaga 1: Fyrfältaren	11

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Riktlinje för hantering av pågående dödligt våld

Inledning

Riktlinjen utgör stöd för kommunens verksamheter att höja medvetenheten kring scenariot pågående dödligt våld (PDV). Varje nämnd och förvaltning kommer behöva ta fram egna regler och planer för att till fullo kunna anpassa arbetet till respektive verksamhet. Syftet är att riktlinjen ska vara ett stöd för verksamheterna i att hantera en PDV-händelse efter bästa förmåga till dess att polis anländer till platsen.

Stort fokus i dokumentet riktas mot hur en verksamhet ska förbereda sig inför en händelse. Detta görs med löpande omvärldsbevakning, etablerade rutiner för att skapa lägesbilder samt utpekade roller med mandat att fatta beslut vid en händelse. Riktlinjen ger handfasta tips vid utarbetandet av verksamhetens egna regler och planer.

Bakgrund

De senaste åren har behovet av att hantera pågående dödligt våld och andra tidskritiska händelser aktualiserats. Händelser som skett i närtid är bland annat skolattacken i Trollhättan år 2015 och terrorattacken på Drottninggatan i Stockholm år 2017. Botkyrka kommun och dess verksamheter har varit förskonade från PDV-händelser men då konsekvenserna är så pass allvarliga finns det goda skäl att höja förmågan att kunna agera vid och hantera en PDV-händelse.

Denna riktlinje tar, bland annat, stöd i säkerhetspolicyn och riktlinjen för systematiskt brandskyddsarbete (SBA). Målsättningen som fastställs i säkerhetspolicyn är bland annat att kommunen ska medverka till en trygg och säker miljö för dem som bor, arbetar eller i övrigt vistas i Botkyrka. Detta inkluderar även alla som är anställda eller har ett förtroendeuppdrag i kommunens tjänst. Likt arbetet med SBA är det av stor vikt att verksamheten har en organisation med utpekat ansvar, gör riskbedömningar och vidtar åtgärder. Årshjulet inom ramen för det systematiska brandskyddsarbetet kan med fördel användas även inom ramen för detta område.

Riktlinjen går också i linje med Samverkan Stockholmsregionens gemensamma regionala riktlinje ”Pågående dödligt våld och liknande tidskritiska händelser” och Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) vägledning ”samverkan vid pågående dödligt våld”.

Vid en PDV-händelse kommer dels förvaltningens egen krisledning aktiveras, dels den centrala krisledningen enligt Botkyrka kommuns riktlinje för central krisledning.

Omfattning

Riktlinjen omfattar samtliga nämnder och förvaltningar. För att säkerställa ett enhetligt och igenkännande arbetssätt inom kommunens verksamheter ska förvaltningarna följa denna riktlinje. Det innebär att riktlinjen ska vara styrande i arbetet att skriva lokalt anpassade regler och planer. Ett enhetligt arbetssätt underlättar för polisens arbete i det akuta skedet och som stöd i det förberedande arbetet.

Samtliga kommunala verksamheter ska identifiera om PDV är ett troligt scenario och vidta åtgärder därefter. Åtgärder kan vara att skapa egna rutiner och checklistor utifrån sina fysiska och personella förutsättningar.

Vad betyder PDV?

PDV står för Pågående dödligt våld. Begreppet ”PDV-händelse” omfattar ett spektrum av händelser med gemensam nämnare att en eller flera gärningspersoner utsätter allmänheten för ett livsfarligt våld som oftast pågår tills våldet avbryts av någon annan än gärningspersonerna själva. Den mentala förberedelsen kan mildra konsekvenserna av en sådan händelse, vilket åstadkoms genom planering samt utbildning och övning av personal. Erfarenheter från nationella och internationella händelser visar på vikten av att kunna agera trots en oklar lägesbild.

En PDV-händelse kan visa på följande:

- ofta småskaliga våldshandlingar som utförs med enkla medel
- gärningspersonerna är ofta villiga att offra sina liv
- våldshandlingarna är i de flesta fall över på 15 minuter
- våldshandlingarna resulterar i många svårt skadade

Förebyggande och förberedande åtgärder

Det förebyggande och förberedande arbetet är av stor betydelse för att dels förhindra att en PDV-händelse inträffar, dels för att minimera konsekvenserna av en sådan händelse.

Gemensam målbild

Kommunens samtliga verksamheter delar en och samma målbild. Målen går i linje med Samverkan Stockholmsregionens gemensamma regionala riktlinje ”Pågående dödligt våld och liknande tidskritiska händelser”.

Målen är:

- att vid en PDV-händelse ha förmåga att snabbt agera med fokus på att avbryta händelseförloppet, rädda liv och därefter minska de oönskade konsekvenserna av händelsen.

- att säkra en trygg och snabb återgång till en fungerande verksamhet och ett fungerande samhälle.

Övning och mental förberedelse

Mental förberedelse ses både av Skolverketⁱ och MSBⁱⁱ som en av de viktigaste framgångsfaktorerna i att kunna hantera en PDV-händelse. När rutiner och checklistor finns utarbetade är det viktigt att all personal övas och mentalt förbereds inför denna typ av händelse. Erfarenheten säger att en PDV-händelse sker fort och det kommer inte att finnas tid till att sätta sig in i rutinerna när händelsen inträffar. Förmågan att kunna fatta snabba beslut i en oklar och farlig situation är av stor betydelse. En god mental förberedelse, som nås genom utbildning, övning samt dialog om krishantering och PDV i verksamheten, kan leda till minskad stress och ökad förmåga att fatta beslut som minskar händelsens konsekvenser.

Att skapa sig mental förberedelse och mental erfarenhet

Att skaffa sig mental förberedelse kan göras på många sätt. Ett sätt är att ställa sig frågor och resonera om tänkbara utfall och åtgärder. Att göra det med sina närmaste arbetskamrater och chef är en fördel.

Exempel på frågor att diskutera:

- Vilka särskilda utmaningar innebär den aktuella situationen?
- Vilka handlingsalternativ finns?
- Vilka känslomässiga yttringar kan vi möta på skadeområdet och kan vi bemöta detta?
- Vilka kunskaper och färdigheter har jag för att hantera den aktuella situationen?
- Vilka kunskaper och färdigheter saknar jag och vad kan jag i så fall göra åt det?
- På vilket sätt kan verksamheten jag arbetar i bidra till att avbryta händelseförloppet?
- Vilka oönskade konsekvenser kan uppstå efter en PDV-händelse och hur hanterar vi dessa?
- Vilka risker kan jag ställas inför?
- Vilka förväntningar och krav finns på mig, från arbetsgivaren, från omgivningen, från mig själv?
- Vilka risker är jag beredd att ta?
- Vilka konsekvenser kan det få och vad innebär det för mig och mina närmaste?
- Kan jag påverka dessa konsekvenser i förväg?

Underlätta polisens insats

I de fall polisen hinner komma till platsen medan det pågående våldet pågår kommer polisens agerande avgöras av vilken information som finns tillgänglig

samt på polisens egna resurser. Polisen kommer agera efter generella taktiska principer med fokus på att avbryta händelseförloppet. Det är troligt att situationen kommer att vara kaotisk, även för ingripande poliser. Det kan också vara svårt för polisen att avgöra vem som är gärningsperson och poliserna kan därför tvingas att agera på ett sätt som kan uppfattas som överdrivet. Det är viktigt att följa polisernas anvisningar vilket kan innebära att vård av skadade temporärt kan få stå tillbaka till dess att polisen fått kontroll över gärningspersonerna.

Fånga signaler löpande

I det systematiska arbetsmiljöarbetet enligt Arbetsmiljöverkets författningssamling Systematiskt arbetsmiljöarbete (2001:1) ingår det att undersöka arbetsmiljön för att motverka olycksfall och risk för ohälsa. I arbetet kan även signaler som kan leda till en PDV-händelse inkluderas. Det betyder att det förebyggande arbetet har en stor och betydande del för att motverka våldshandlingar. Verksamheten kan använda sig av Arbetsmiljöverkets checklista "Kartlägg riskerna för hot och våld i arbetsmiljön" som undersökningsmetod i syfte att fånga upp risker i ett tidigt skede.

Nedan presenteras några resurser som löpande kan notera signaler som kan leda till PDV.

- Personal som möter elever, brukare och medborgare: Personal kan få information om kommande händelser i samhället genom att lyssna på de personer de möter i sina respektive verksamheter. Personal kan också notera trender och tendenser i sitt dagliga arbete.
- Förvaltningens säkerhetssamordnare: Säkerhetssamordnaren får information från olika delar av förvaltningen och kan upptäcka mönster och trender som är verksamhetsöverskridande.
- Tjänsteperson i beredskap (TiB): Kommunens TiB får löpande information från externa aktörer som polis och räddningstjänst och kan då upptäcka annalkande faror på en kommunövergripande nivå.

Skapa en lägesbild

Att skapa en lägesbild över en situation underlättar i exempelvis beslutsfattande, vilket också är lägesbildens syfte i många fall. En tydlig lägesbild tillsammans med en tydlig struktur för vem som kan fatta beslut är en förutsättning för snabba beslut. En lägesbild ska även underlätta när resurser ska tillsättas och aktiviteter prioriteras.

I en verksamhets dagliga arbete kommer information och signaler inkomma från flera olika delar av organisationen. Det är då viktigt att sammanställa en lägesbild. Vidare måste arbetet med lägesbilden systematiseras, det vill säga

följa en och samma mall för alla lägen. Inom krisarbetet arbetar Botkyrka kommun med fyrfältaren (se ”Bilaga 1: Fyrfältaren” på sida 11).

Fördelarna med att systematisera lägesbilsarbetet är följande:

- Beslutsfattaren kan enklare uppfatta lägesbilden oavsett situation.
- Lägesbilder kan delas mellan förvaltningar och verksamheter, vilket kan vara en förutsättning för att hantera en kommunövergripande händelse.
- Över tid kan lägesbilder från tidigare händelser utgöra stöd till beslutsfattaren.

Notera att vid en PDV-händelse kommer det inte finnas tid att i det inledande skedet skapa en systematiserad lägesbild. Beslut kommer att behöva fattas med en ofullständig lägesbild. Det är då extra viktigt att i förväg förtydliga vem som har mandat att fatta beslut om hur verksamheten ska agera i en stressad och påfrestande situation.

Direkta åtgärder vid en PDV-händelse

Ett agerande vid pågående dödligt våld är inrymning. Inrymning innebär att begränsa eller hejda ett farligt förlopp och undvika skada av människor. Inrymning används för att skydda människor inom en byggnad från ett yttre hot. Hur en verksamhet ska agera vid en PDV-händelse beror på omständigheterna. Ett annat begrepp för inrymning är ”lockdown” och har samma innebörd som inrymning. Observera att även utrymning kan vara en lämplig åtgärd vid PDV.

Organisering

Verksamhetens organisation för att hantera PDV-händelser kan med fördel följa utrymningsorganisationen så långt det är möjligt. Det är viktigt att organisationen inte är personbunden och anpassas till varje verksamhets förutsättningar.

Det är den som är ansvarig för en verksamhet som har i uppgift säkerställa att tillräcklig nödberedskap för inrymning finns. Ofta behövs flertalet personer för att säkerställa tillräcklig nödberedskap, som exempelvis någon som samordnar inrymning och personer som säkerställer att beslut genomförs.

En verksamhet behöver därför

- En för verksamheten anpassad organisation för inrymning
- En plan för övningar och utbildningar
- Rutiner för hur verksamheten återgår till normalläge samt för hur omhändertagande av inblandade sker
- Rutiner för uppföljning och revidering av inrymningsarbetet

Riktlinjer, rutiner och checklistor

Erfarenheter från PDV-händelser visar att det är ett händelseförlopp som kan eskalera och avslutas under en väldigt kort tidsrymd. För att effektivisera agerandet under denna tidsrymd måste rutiner och checklistor utarbetas samt övningar måste genomföras. I arbetet med rutiner och checklistor bör nedan frågeställningar beaktas. Observera att listorna inte är uttömmande utan måste anpassas till respektive verksamhet. De verksamhets-specifika dokumenten får inte bli personbundna.

Skede före: Identifierade åtgärder att planera och genomföra i förebyggande syfte

Rutinerna får inte bli personbundna.

- Begränsa antalet entrédörrar som går att öppna utifrån utan nyckel eller kod
- Se över om verksamheten kan öka kontrollen av obehöriga/okända i verksamhetens lokaler. Rutin för bemötande av besökare, obehöriga eller okända tas fram och sprids i verksamheten
- Säkerställ att rutiner för att fånga upp ohälsa bland medarbetare, elever, brukare och andra finns kända i verksamheten
- Se över möjlighet att låsa innerdörrar inifrån
- Utvärdera möjlighet att begränsa insyn till rum med exempelvis gardiner och jalousier
- Klargör system/metod för att larma och kommunicera inom verksamheten
- Identifiera alternativa uppsamlingsplatser och förhållningssätt vid dessa
- Skapa lättbegriplig skiss på byggnaden med utmärkta angreppsvägar för exempelvis polis och räddningstjänst. Se över om entréer och delar av verksamhetens byggnad kan märkas ut alternativt tilldelas namn. Detta för att underlätta polisens arbete vid ankomst till platsen
- Utarbeta rutin för förvaring och utlämnande av byggnadsritningar och nycklar/passerkort till polis
- Säkerställ att tillräckligt med sjukvårdsförband finns i verksamheten
- Säkerställ att verksamhetens agerande inte bygger på personberoende
- Förväntat agerande repeteras/övas återkommande
- Bemöt vårdnadshavare, anhöriga samt medias frågor vid exempelvis övningar
- Klargör vem som har mandat att besluta om åtgärder som exempelvis utrymning/inrymning
- Klargör vem som leder egen organisation på plats i verksamheten
- Inventera den egna möjligheten till att hjälpa och undsätta skadade genom exempelvis utbildning om var sjukvårdsutrustning och liknande finns i verksamheten
- Säkerställ att det är tydligt i organisationen vem som omhändertar extern kommunikation, som till anhöriga och media

Skede under: Skapa rutiner för arbetet under en PDV-händelse

Rutinerna får inte bli personbundna.

- Säkerställ hur verksamhetens och förvaltningens krisledningsorganisation arbetar samt ta reda på hur/vem som eskalerar till central krisledning
- Eskalering, det vill säga vem larmar vem i en given situation. Det är viktigt att kartlägga hur eskaleringen ser ut, från verksamheten till förvaltningsledningen. Exempelvis från klassrum, till skolledning till förvaltningsledning
- Klargör vem/vilken funktion som larmar 112 samt vilken information ges i samtalet med 112.
- Vem möter externa aktörer såsom polis, räddningstjänst eller andra myndighetsrepresentanter som anländer till platsen
- Motstå återinrymning av de som vill hjälpa skadade och hitta anhöriga/vänner/kollegor
- Vem, och via vilka kanaler, informerar internt till medarbetare och andra som vistas i lokalerna
- Vem/vilka som löpande håller förvaltningens krisledning informerad om händelseförloppet samt hur detta praktiskt genomförs.

Skede efter: Skapa uthållighet och utvärdera efter en händelse

Rutinerna får inte bli personbundna.

- Skapa uthållighet i verksamhetens krisledningsorganisation
- Skapa uthållighet hos stödfunktioner
- Säkerhetsställ att psykosocialt omhändertagande av personal, brukare, barn/elever och andra kan genomföras under en längre tid efter händelsen
- Utvärdera krisarbetet i närtid efter händelsen
- Kvalitetssäkra upprättade informationskanaler och behov av information på lång sikt
- Om minnesplats etableras ska dialog föras med initiativtagare för denna. Detta för att komma överens om lämplig plats och övriga arrangemang exempelvis hur länge den ska finnas och vem som ska sköta om den
- Vem ansvarar för hanteringen på lång sikt och säkerställer att verksamheten kan återgå till ett normalläge (POSOM m.m.)

Arbetet med att ta fram dessa rutiner och checklistor kommer behöva göras tillsammans med andra verksamheter och nivåer inom respektive förvaltning.

Bilaga 1: Fyrfältaren

Att skapa sig en lägesbild över en situation underlättar i exempelvis beslutsfattande. Lägesbilder kan göras genom olika tillvägagångssätt, ett sätt är genom den så kallade *fyrfältaren*. Fyrfältaren ska ge svar på vissa frågor och kan antingen göras mentalt, i huvudet, eller tillsammans med andra, skriftligen.

Lägesbilder kan skapas med olika tidshorisonter, från minutoperativa till lägesbilder som sträcker sig över flera veckor och månader. Under en pågående PDV-händelse kommer det inte finnas tid att göra en lägesbild med hjälp av papper och penna men att ställa sig dessa frågor kan underlätta verksamhetens hantering av situationen.

Lägesbilder uppdateras löpande enligt det intervall som situationen kräver. Det är viktigt att varje lägesbild dokumenteras och sparas för att i efterhand utvärdera händelseförloppet.

Skapa er en bild över vad som hänt (lägesbild)

<p>Fakta Fakta är det som vi vet har hänt, utan spekulationer och vilka åtgärder har vi vidtagit.</p> <p>Besvara frågor som: Vilka är drabbade? Vad har hänt? Hur/var skedde det?</p>	<p>Planeringsförutsättningar/ antaganden Denna del består av det vi inte vet, men som kan påverka oss och som vi därför behöver ta ställning till.</p> <p>Besvara frågor som: Vad tror vi om utvecklingen? Hur påverkar utvecklingen medarbetare, verksamheten, allmänhet? Finns flera olika troliga scenarier? Vilka konsekvenser kan det få för oss?</p>
<p>Inriktning Inriktning handlar om vad det är vi vill uppnå, utan att det blir detaljstyrt.</p> <p>Besvara frågor som: Vilken är vår målbild? Vilka är våra prioriteringar? Hur är situationen nu (utifrån fakta) och vilken inriktning ska vi ta?</p>	<p>Kommunikation Handlar om vad och hur vi kommunicerar, externt och internt.</p> <p>Besvara frågor som: Vilket är vårt övergripande budskap? Vilken information behöver vi gå ut med och vilka ska informeras? Vilka behöver vi samverka med eller kontakta (myndigheter, andra intressenter)?</p>

-
- ⁱ Skolverket. (2014). *Väpnat våld i skolan – hur skolor kan agera om det händer*. Publikation.
- ⁱⁱ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. (2018). *Vägledning – samverkan vid pågående dödligt våld i publik miljö*. Publikation.